

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Acta Synodalia Osnaburgensis Ecclesiae, Ab Anno Christi
MDCXXVIII.**

Brogberen, Johannes

Coloniae Agrippinae, 1657

Statvta D. Conradi Archiepiscopi Coloniensis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14298

S T A T V T A
D. C O N R A D I,
A R C H I E P I S C O P I
C O L O N I E N S I S,

In ejus Concilio Provinciali edita,
Anno Domini M C C L X.

C A P I T V L A S E V R V B R I C Æ.

<i>De manifesta cohabitatione Clericorum & mulierum.</i>	1	<i>ad Altare, & de Canonicorum comedendi & dormiendi modo.</i>	7
<i>De manifesta Clericorum negotiatione.</i>	2	<i>De Campanariis & Custodibus.</i>	8
<i>De insufficientia scientiæ, quæ est illiteratura, Clericorum.</i>	3	<i>De Decanis, Scholasticis, Cantoribus & Canonicis.</i>	9
<i>De Tonsura Clericorum.</i>	4	<i>De Capellanis Regalibus, Episcopalibus, & Præpositorum; & qui non debeant esse ejusmodi Capellani.</i>	10
<i>De Clericis Simoniacis.</i>	5	<i>De Pistrinis Ecclesiarum.</i>	11
<i>De Clericis irregularibus.</i>	6	<i>De Præpositis & eorum Capitulis, qualiter erga se invicem habere debeant.</i>	12
<i>De dormitoriis. De lectura Tabule Capitularis.</i>		<i>De Electionibus Capitulorum.</i>	13
<i>De Lunationibus & Kalend. De memoriis defunctorum, & divino officio pro eis faciendo; & de modo eundi in Capitulum, agendique & procedendi in eodem. De ordine ministrantium</i>		<i>De immunitatibus, & muris earum.</i>	14

S T A T V T A
D. C O N R A D I
A R C H I E P I S C O P I
C O L O N I E N S I S.

In Nomine Domini, Amen.

NOS Conradus, Dei gratia sanctæ Colonienſis Ecclesiæ Archiepiſcopus, Sacri Imperii per Italiam Archicancellarius; in agrum Domini, curæ Noſtræ commiſſum, de Mandato Apoſtolico his diebus per oſtium Viſitationis ingreſſi, plura in ipſo, quam utique credebamus, offendiculorum invenimus zizania diverſorum. Si enim mala opera converſationis, & ſcandala perverſitatis, in Clero, recte zizania ſunt cenſenda; incepti ſuper hoc propoſitum negotii proſequamur; imprimis quidem extirpando radicitus vitia, ut deinde virtutum germen laudabile, unde fructus ſalutis proveniat, in-

Viſitatio per D. Conradum facta.

Zizania ſcandala quæ dantur à Clero.

feramus. Cum igitur iſta bonorum plantatio germinum, & extirpationes vitiorum, in agrum Domini abſque correctionis remedio fieri non valeat; opportune, ſecundum qualitates & modos exceſſuum, correctionis Canonice modos providimus adhibendos. Sane, cum ea, quæ Nobis genera diverſorum offendiculorum viſitantibus occurrunt, in aliquibus Clericorum ſint iſta, & ſere maxime in eorum compluribus uſitata: Maniſta cum mulieribus cohabitatio; Habitus Clericali incongruus diſciplinæ; in nonnullis quoque eorum Negotiatio deteſtanda; & Inſufficientia ſcientiæ (quæ eſt illiteratura) in multis, quos Clericos ſolo nomine, non re, recta conſideratione cenſemus; & præter hæc, aliqua alia in nonnullis eorum occurrunt, habentia notam labis Eccleſiaſticæ: De maniſta mulierum cohabitatione notatis, ita ſecundum Canonicas præcipimus ſanctiones.

I. *De maniſta cohabitatione Clericorum & mulierum.*

CUm enim maniſtos mulierum cohabitatores ſeu Concubinarios cenſeamus, non

Diſciplina neceſſaria.

In Clericis poſſimum & ſcandalo ſunt.

Incontinentia. Indecens habitus.

Negotiatio ſecularis. Inſcitia.

*Manifesti
Concubi-
narii qui.*

*Focaria
Concubi-
na dic. L.
fca C. de
conditi. in-
fertiis.*

*Quid a-
gendum
Decanis
contra
Concubi-
nas Cleri-
cor.*

*Vide infra
Vnicbol.
cap. 5.
Clericis
non licet,
Liberis
suis spuris
ves ab Ec-
clesia pro-
venientes
legare.*

*Clerici ne
suorum li-
berorum
nuptiis in-
ter sint.*

*Carceralis
disciplina
infigenda
negotia-
ribus Cle-
ricis.*

non solum eos qui in suis domibus tenent Concubinas, verum omnes generaliter, eos etiam qui mulieres focarias, extra domos suas manentes, suis manifeste procurant sumptibus & sustentant: De his ita præcipimus, quod tales, inde in Visitatione Nostra notati, cessent de cætero à talis peccati commercio, & in pœnam commissi excessus, intrent carcerem Canonialis disciplinæ, illum servaturi secundum morè & consuetudinem disciplinæ, hætenus observatæ. De his autem mulieribus ita præcipimus, quod, si intra immunitatem (quod ablit) fuerint compertæ manentes, vel prope immunitatem, Decani Ecclesiarum per Excommunicationis sententiam ipsas ad recedendum compellant; ipsique nihilominus Decani eas ad suos Plebanos destinant, recepturas ab eis vel aliis boni consilii (quoad remedia animarum) viris pœnitentiam salutarem.

Quia verò supradicti cohabitatores mulierum Clerici, patrimonium Iesu Christi in usus malos, cum suis peccando focariis, expenderunt, eos proinde teneri ad satisfaciendum Ecclesiæ, cujus bonis taliter in suis concupiscentiis & peccati illecebris sunt abusi, decernimus; & satisfactionis istius modum Nobis reservamus, secundum canonicas sanctiones.

Et, quia iidem Clerici, sicut de multis eorum comperimus, ita huius peccati perniciofa nimis assuefactione excæcati, in eo persistere, usque ad vitæ etiam suæ novissimam, non verentur, in tantum, quod in extremis agentes, si quid de bonis Ecclesiasticis habuerint, ea pueris suis legant & deputant, non contenti quod inde in vita sua eos aluerant, & sic fraudant Ecclesiæ Iesu Christi patrimonio, sequemur ipsos culpæ magis illaqueant coram Deo: talem abusionem damnabilem detestando damnamus, & fieri de cætero districtissime prohibemus.

Item, ut ipsi Clerici (qui malam utrique vitam in huius cohabitationis crimine agunt) à mala sibi saltem fama coram hominibus & toto Clero, de impropria nimis detractio- ne, præcaveant; ipsis sub districtione firmissima prohibemus, ut nuptiis filiorum suorum & filiarum personaliter non intersint. Et in his nuptiis, quantum omnino potest, vitetur pompa & solemnitas nuptialis.

II. De manifesta Clericorum negotiatione.

Cum Negotiatio in Clerico, & usura in Laico, quasi esse unius generis censeantur; ita præcipimus, quod cessent de cætero à talis peccati malitia, & in pœnam commissi excessus, intrent canonialis carcerem Disciplinæ, secundum quod superius est expressum. Quia vero isti turpis avaritiæ sectatores, non Deo sed Mammonæ lucrifacere elegerunt,

& malis inhiando lucris, Christi similiter patrimonio & bonis Ecclesiasticis sunt usi illicitè & indigne: eos proinde teneri ad satisfaciendum Ecclesiæ, in cujus non fideliter, sed fraudulenter potius, negotiati sunt bonis, decernimus; & satisfactionis istius modum secundum sanctionem Canoniam Nobis reservamus.

III. De insufficientia scientiæ, quæ est illiteratura, Clericorum.

Item de Clericis, de insufficientia doctrinæ, quæ est illiteratura, notatis, sicut de omnibus scientiam eminentem non requirimus, sed quod sciant legere & cantare ad Divini Officii ministerium competenter; ita præcipimus, quod, qui per se non possunt facere in Choro cantandi debitum & legendi, faciant per aliam personam idoneam, secundum quod Decani sui discretio duxerit providendum.

IV. De Tonsura Clericorum.

Cæterum de Clericis, non deferentibus Clericalem Tonsuram, & vestes habentibus Clericum non decentes, (indecentia namque vestium, in colore, vel pompa notorum, vel apertura vestium à latere, aut nimia brevitate, notatur;) sic, tam de his quam de illis, districtè præcipimus, ut Tonsuram commat, quæ Clericalis sit, habeant & suas Coronas competentes, & eas radere non omittant: quod tamen invenimus aliquos ommittere: quod maxime detestamur, dum tales, & taliter se gerentes, privilegio quidem Clericali gaudere contendant, & tamen signum illius privilegii aspernentur. Sub eadem districtione, vestium indecentium pompam & usum firmissime inhibemus.

V. De Clericis Simoniacis.

Item de Clericis Simoniacis ita præcipimus, quod, ante omnia, ea dimittant Beneficia, quæ adeptæ per Simoniam extiterint, ne ea in damnationem suarum teneant animarum: & postmodum cum maturo consilio, qualiter ipsorum statui consulatur, ordinabimus secundum canonicas sanctiones.

VI. De Clericis irregularibus.

De Clericis autem irregularibus ita præcipimus, quod à sui Officii executione se contineant; donec circa eos fuerit ordinatum secundum Canonicas sanctiones, quid fuerit ordinandum.

VII. De

Inscitia.

*In collegiis
inidonei
per ido-
neos mini-
strent.*

*Indocen-
tia ve-
stium.*

*Necessariò
hoc tem-
pore inno-
vandam
statutum.*

VII. De Dormitoriis, de Lectura Tabulae Capitularis, de Lunationibus, &c.

Consequenter, quia in ipsa Visitatione comperimus, circa Divinum Officium five Ministerium atque Chori debitum, negligentias & omissiones debiti factas hucusque fuisse & fieri, plus quam Dei honorem deceat & saluti ipsorum expediat ministrorum; quæ quidem negligentia causantur exinde potissimum, quod sunt quædam Ecclesiarum Canonicorum carentes Dormitoriis, quædam habentes Dormitoria, sed eorum Canonici dormire in his longo temporum spatio desueverunt; item quod in quibusdam Ecclesiis est compertum, raro vel nunquam per Anni totius spatium lectiones & cantum Divini Officii in Capitulari Tabula annotari; item raro vel nunquam in Capitulo ipso legi lunationes mensium aut Kalendas, seu obitus fidelium, quorum commendationem aut memoriam agere unusquisque, de Eleemosynarum vivens sustentatione, tenetur: Super his omnibus, qualiter reformentur, & reformata, in robore suo permaneant & vigore sicut primitus erant instituta, ita præcipimus, quod Ecclesiarum Canonicorum, carentes Dormitoriis, ea deinceps habeant, de communi Ecclesiarum ære seu pecunia construenda; & Canonici, qui, habentes Dormitoria, dormire in his aliquandiu desueverant, in his dormiant, prout hoc consuetum fuit antiquitus: his duntaxat exceptis, quos infirmitas seu debilitas, aut alia causa legitimæ necessitatis, excusat: cum alias casta & vana fuisset ipsorum Dormitoriorum structura, si non in ipsis, modo & more debito, maxime causa Matutinalis Officii, dormitur.

Communia Dormitoria.

Certe hoc tempore prorsus vana.

Omnibus diebus professis Officium pro Defunctis in Collegiis servandum.

cantandum vel legendum in Choro) audiant diligenter; ac inluper lunationes mensium ac Kalendæ & Obitus legantur; nec non aliqua Lectio de Regula & vita Clericorum legatur; & tunc immediate de Disciplina fiat quod fuerit faciendum; ac talia consequenter post ipsam Disciplinam tractentur negocia, quæ ad utilitatem seu necessitatem fuerint spectantia, publicam seu privatam. Et, si aliquando Decanus non fuerit præsens, propter hoc non omittatur ullatenus, quin Fratres Domum Capituli intrent, ad audiendum ipsius Tabulæ Capitularis lectionem, ut sciant quid unicuique in Choro sit legendum (ut supra diximus) & cantandum deputatum. Quia, cum in Majori Ecclesia talis, & bona utique, consuetudo in huiusmodi observetur, id ipsum in aliis volumus Ecclesiis observari.

Dies Obitus fidelium. Lectio.

Nunc non observatur.

Item præcipimus, ut Divinum Officium in Choro nunquam absque ordine Ministrorum, Sacerdoti ministrare debeant, videlicet Diaconi & Subdiaconi, decantentur: & ipsi Ministri in ipso Sacrae Missæ Officio non præsumant absque indumentis, suo Ordini deputatis, aliquatenus ministrare, nec ante finem Missæ recedere: quod tamen quadam desuetudine, immo mala abusione, apud quasdam Ecclesias fuisse comperimus introductum; sed deinceps hoc fieri, firmissime prohibemus.

Sine ordine Ministrorum Missa in Choro non celebranda.

Eisdem etiam Ministris injungimus, quod, quotiescunque hebdomada eorum fuerit Officio deserviendi Divino, Horas in Choro Matutinales & alias servare studeant diligenter, ne ullum per eos omissionis debiti, quo ad sacrum Ministerium, esse valeat argumentum. Sacerdotes autem ipsi, quotiescunque celebraturi sunt Missam, veste Camisiali sub Albis non careant, ne Albam, quæ consecrata est vestis, ipsorum Tunicæ valeant immediate contingere, nec ipsæ tunicæ apparere.

Ministri Altaris interesse debent Matutinis.

Vestis Camisialis sub Alba.

Item Canonicis, ne frequenter extra immunitatem Ecclesiarum suarum comedant, aut dormiant extra ipsam, firmissime prohibemus: nec ulla eis suffragetur occasio, si forte propriis domibus careant. Competentius namque in suis dormire Dormitoriis, & comedere in Claustris aut Refectoriis, possunt hi, qui domibus propriis vel certis hospitibus carent, quam hæc facere forinsecus apud loca suspecta, vel aliis Clericalis conversationis non bene decentia honestatem.

Canonici ubi edocuiant ac dormiendum.

VIII. De Campanariis & Custodibus.

Item, ut Campanarii Ecclesiarum, quorum servitus five onus circa altare versatur, nunquam absque veste Camisiali compareant, firmissime prohibemus: &, ut hoc absque omni omissione servetur, Ecclesiarum ipsarum Thesaurarii seu Custodes, & singuli in singulis suis Parochiis Plebani, provideant diligenter.

Præ-

Officium Thesaurarii. Præfati etiam Thesaurarii seu Custodes, quorum interest Ecclesiæ luminaria ministrare, ea ita fideliter administrant, & generaliter omnis Ecclesiasticæ suppellectilis seu Thesauri custodiam, eorum fidei atque curæ commissam, ita conservent fideliter & solerter, quod inde non sint reprehensibiles; & quod pœnam Canonice castigationis evitent.

IX. De Decanis, Scholasticis, Cantoribus & Canonicis.

Officium Decanorum. *Disciplina.* *Decanos esse debere sacerdotes.* *Habitus quis quos deceat.* *Surcotia. i. vestes. à vocabulo Teutonico (uti apparet) effictum.* *Officium Scholastici & Chori-episcopi, Scholastici & Cantorum.* **C**onsistente autem penes Decanos Ecclesiarum potestate, lege ac gubernatione Canonice Disciplinæ exercenda, ipsis propter hoc firmiter præcipiendo injungimus, totâ inde non sint reprehensibiles; & quod pœnam Canonice castigationis evitent.

Item, sicut Decani in Ecclesiis residere debere noscuntur, ita quoque Scholastici & Cantores: unde & hoc eos ita præcipimus observare.

Item, nemo sit Scholasticus in duabus Ecclesiis, quarum Præpositi & Decani, Priores Colonienfis existunt; cum de necessitate deinde causetur inconveniens, ut illarum Ecclesiarum ad minus altera, sui defectum debiti in membro ita necessario, cujus quidem non est levis recuperatio, patiatur.

Item & illam abusionem, in aliqua Ecclesia- rum compertam, quod Decanus sit liber à Choro, quasi corruptelam & quasi pessimæ adinventionis ac fraudis modum vel speciem, detestamur, & detestando præcipimus, ne quis de cætero Decanorum in sua præsumat Ecclesia, per abusionem hujusmodi, à sui jugo oneris vacillare.

Item, ne Canonici Ecclesiarum, in solemnitatibus & stationibus, sine Choralis pelliceo vel veste camifiali sub superpelliceo incedant in Ecclesiis conventualibus & in Choro.

Item præcipimus, ut, si quando Canonici per vicos Civitatis aut plateas incedant, ita decenter in habitu vestimentorum incedant, sicut ab antiqua est consuetudine observatum.

X. De Capellanis Regalibus, Episcopalibus, & Præpositorum; & qui non possint esse hujusmodi Capellani.

Cum in aliquibus Ecclesiis Capellani Regales, Episcopales, ac etiam Capellani Præpositorum existant, qualiter hi se habere debeant, cum nonnullos forte ipsorum hoc lateat, determinandum necessario hoc duximus in præsentis Nostrorum serie Statutorum. Capellani hujusmodi Residentiam in suis Ecclesiis, tanquam alii Fratres, faciant, nisi illo tantum tempore, quando agunt suorum negotia dominorum, atque etiam si negotia Ecclesiæ hoc exposcant. Et Nobis in Ecclesia majori, vel alia Nostræ Civitatis vel Diocesis Ecclesia (si sunt ea vice præsentibus,) celebrantibus, ibi debent adesse in Divini celebratione Officii, & adstare. Et debent hujusmodi Capellani in Sacris esse Ordinibus constituti. Super hujusmodi Capellanos Episcopales, erit Noster Capellarius quasi loco Iudicis & Magistri.

Ad hæc præcipimus, quod nulli Decani, nulli Scholastici, nulli Choriepiscopi vel Cantores, nulli Sacerdotes Ecclesiarum, Capellani Episcopales ullatenus aut Regales existant.

XI. De Pistrinis Ecclesiarum.

Cum vero sint quædam Ecclesiæ, carentes Pistrino communi, quod multum utique repro-

Priores olim dicti Prælati Colonien.

Decani alligati Choro.

Canonici ubi & quando qui incedendum.

Capellania que quibus vetita.

reprobamus; super hoc ita præcipimus, quod in omnibus Ecclesiis Collegiatis habeatur commune pistrinum, & panis ibi Præbendalis distribuatur potius quam unusquisque cum modio sive maldro annonam panis Præbendalis recipiat ad vendendum. Ex hac namque venditione perit hospitalitas in Ecclesiis, cum in ipsis pauci vel nulli reperiantur, panem suum in domibus comedentes Claustralibus, vel egenis inde Eleemofynam tribuentes.

*Pistrina
cur in Col-
legiis ha-
benda.*

**XII. De Præpositis & eorum Capitulis,
qualiter erga se invicem habere
debeant.**

Consequenter de Ecclesiarum Præpositis videamus, qualiter ipsi erga Capitula se habere debeant, & qualiter Capitula erga ipsos vice versa. Cum enim ipsis Præpositis ea potissime incumbat solertia, quod circa Ecclesiæ exteriora vel ejus temporalia defendenda sint vigiles & cooperantes Capitulis, ubicunque injuriam patiuntur, qualiter ab illis injuriis releventur, Nostro (prout eis opus fuerit) auxilio accedente, & non solum ad hujusmodi temporalia promovenda exterius teneantur, immo ad omnia alia, tam intus quam extra, quæ sunt ad Ecclesiæ utilitatem & pacem spectantia, nec non ad ipsius Ecclesiæ iura, Statuta honesta & bonas consuetudines observandas teneantur ex proprio juramento: ipsis præcipimus, circa hæc omnia taliter se habere, quod inde irreprehensibiles censeantur.

*Præpositi
Officium.*

*Quid de-
beat
Præpositus.*

Capitula etiam vice versa ita se erga ipsos habere Præpositos studeant in omnibus, honorando ipsos in quibus sunt merito honorandi, quod in nullo ipsorum Præpositorum Dignitati derogent sive iuri. Et, quia de aliquibus Præpositis unum quidem in Visitatione comperimus reprehensibile & non laudandum, quod ipsi fructibus suspensarum in Ecclesiis Præbendarum, quorum sunt & esse de Iure tenentur Dispensatores, (illi præsertim, qui dictos fructus nondum in Capitula transfulerunt) abutuntur: cum enim de ipsis fructibus, uno eis anno cedentibus, tecta Ecclesiæ, quando foret necessitas, reparare deberent, ipsi ea non reparant; immo fructus ipsos Canonicis inobedientibus, ideoque suspensis, restituunt seu remittunt: ecce, per hanc remissionem, injuriam fabricæ Ecclesiæ faciunt, damnum seu emolumentum carentiam sibi ipsis, ac insuper occasionem negligentiam & abessendi ab Ecclesia, Canonicis suis, præstant. Hanc itaque abusionem, omni penitus ratione ac etiam colore carentem, ipsis de cætero Præpositis inhibemus; volentes, ut vel ipsi retineant (convertendos in utilitatem propriam) illos fructus, si Ecclesia eorum, opus non ha-

buerit reparatione tectorum, vel Ecclesiæ ipsi ad ornamenta fructus hujusmodi largiantur, potius quam eos indignis, hoc est, inobedientibus, restituant, & in sua inobedientia seu dissolutione taliter animent, ac si ipsi Præpositi dissolutionis ac inobedientiæ sint autores.

Item, quod ipsi Canonici, qui suspensi fuerint pro sua inobedientia, nunquam in facie Fratrum intra Immunitatem compareant manifeste, firmissime præcipimus & mandamus.

*Suspensio
latendum.*

XIII. De electionibus Capitulorum.

Item, ne in præsentis Nostræ Visitationis proposito omitteremus hoc, per quod maxime Ecclesiarum Collegiarum quieti prospicitur, illarum præsertim quæ plurimum Clericorum receptionibus ad vacatura Beneficia sunt gravata, cum constitutio Domini Alexandri Papæ, super hoc ipso decreverit providere; Nos illam constitutionem præcipimus inviolabiliter observari, ut, cum juxta eandem constitutionem, quatuor ex receptis ante ipsam, provisum fuerit de Præbendis quæ post constitutionem prædictam vacaverunt vel vacabunt, ubi nondum quaternarius est completus, alii, ultra ipsum numerum existentes, habeantur pro cassatis, nec aliquo modo ex receptione tali à Præpositis, Decanis & Capitulis Ecclesiarum, pro Canonicis vel Præbendariis admittantur. Et monemus illos, qui receptioni hujusmodi innituntur, & de Canonicatu & Præbenda se ingesserint, quod deinceps omnino desistant. Præpositos autem, Decanos & Capitula nihilominus admonemus, ut tales pro Canonicis vel Præbendariis non admittant.

**XIV. De Immunitatibus, & muris
earum.**

VT vero omnes Ecclesiæ Collegiatae, Immunitates suas, muro circumdatas, & clausuras portarum, bene munitas habeant, firmissime præcipimus & mandamus.

Hæc itaque Nostræ Visitationis præcepta canonica & statuta, ita à Nobis edita, præcipimus inviolabiliter observari: & unumquodque Collegium ea in scripto ad suæ exemplar & regimen vitæ recipiat, & recepta, penes se in perpetua commendatione memoriæ teneat diligenter. Hæc ita ad præsens statuimus, salvo Nobis, quod alia, si qua adhuc occurrerint, opus habentia Reformationis aut correctionis remedio, sive de Canonicis aut Monachis aut etiam Plebanis existant, ea statuamus, ut inde, prout expediens fuerit, loco & tempore ordinemus. Pronunciatum & Datum Coloniae, quarto Idus Martii, anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo.